

Joan Llimona

Dins el nostre escenari artístic, la figura del pintor Joan Llimona, ara que Déu s'ens l'ha emportat, hi pren un gran relleu. Al contrallum de l'altra vida, ara veiem retallada i precisa la silueta de la seva personalitat. Hom sent que ha mort algú, que un corrent d'esperit s'estronca, que una modalitat, que arribà a ésser típica en l'art nostre, no hi serà més... L'ala del misteri de la mort sembla bategar encara darrera l'esfondrament d'aquella natura d'artista, que deixa en el món, com una movedissa estela del seu pas, l'imatge immortal de la seva obra.

A ella acudim, ara que no el tenim a n'ell per contemplar-lo i parlar-li. (Perquè en Joan Llimona era dels homes que hom contempla.) Era d'aquells que duen entre front i cella, el «no-sé-què» de la flama interior; aquella inequívoca palidesa de gravetat, com provenint d'un pes de pensaments damunt el front; aquella ironia bondadosa dels que són amunt, i es miren les coses d'ací, ponderades per la seva relativitat respecte el més enllà definitiu. Us el miraveu i el veieu «macis» d'això que hom, pres pel moment que passa, anomena preocupacions: I no ho són. Ell no era un preocupat, sinó i justament, «un ocupat» de les coses transcendents, que com artista, veia brollar arreu en les realitats més humils, del dia i de la vida.

Era un sensible, amb una armadura interior de pensaments, com un teclat que les sensacions del món exterior pulsaven, posant en joc la màquina de les altes harmonies espirituals. Les coses se li tornaven símbols, i les figures per això li perdien l'aire anecdòtic que fa la varietat del individual i esdevenien tipus, al·legories, sentint encara la divina indecisió de la metamorfosi, que va del que és humà al que és transcendent.

Feia bo de mirar-lo, a n'aquest «ocupat» de Déu i de les coses santes. Rumiaba els fets passatgers i mesquins d'aquesta vida que per qualsevulla circumstància l'haguessin impressionat, dies i dies; diríeu que hi treballava interiorment, que els giraba i regiraba per tots els cantells i facetes; i els posaba de cara a la llum de Déu i de cara a la llum dels homes, i, malgrat no ho digué, li veíeu aquests tràfecs interiors, que li sortien pels ulls.

Quan l'anavem a veure, hi fèiem parada llarga. Tenia molt a dir i era dels que diuen les coses ben pensades. A prop seu sentíeu aquella petita molèstia d'heure raó de la pròpia lleugeresa i de la poca bondat;

que li marcaven els imperatius de la seva personalitat. Nascut a la vida de l'art, en ple humanisme pictòric, les preocupacions morals del pintor el feren acollir a l'anècdota. Poc calia per a elevar la seva naturalesa

creació personal de Joan Llimona, plasmació del nostre femení, pesant de gràcies lleument interrompudes per trets macissos de responsabilitats pairals. Greus i delicades, amb les testes pensatives, aquestes dones de l'iconografia d'en Llimona, tenen la gràcia inconscient i pura en els cossos desinvolts, on hom sent la forma i la vida.

Quina unció profunda hi ha en aquesta obra! Ella sola farà la glòria d'un artista. Les senyals d'època que en ella hi ha, no la faran marcir. Sempre s'en alçarà un perfum de terra, i una olor d'herba molla cap al tard. Sempre dins al paisatge melancòlic de l'hora baixa, el triptic de figures atravesant els camps, evocarà l'entendiment de l'hora i el murmurí suau del Sant Rosari que resen tot marxant. Senzill el tema, en Joan Llimona devia sorprendre l'esborrallig suau d'aquestes imatges, un crepuscle d'estiu vora l'estany de Banyoles, i el sentiment que li desvetlla l'escena i les figures,

l'hora i la llum, el paisatge tranquil i suavisim, ens el va abocar tot en aquest gran quadre, una de les produccions cabdals del seu pinzell, i una de les més representatives, a l'ensem perquè en ella, en Llimona hi és tot sencer, i per ella l'artista s'ens explica. Hi ha el paisatgista i l'humanista; el místic i el pensador. Hi ha la dolçor sensible de lo natural i la gravetat de lo transcendent; aquestes dues forces paral·leles constants en tota la vida i l'obra d'en Llimona; aquestes dues natures que fa l'home; misteriosa i equilibrada harmonia, de la qual ell n'ha sigut, dins la societat catalana, un dels tipus perfectes, que hem de trobar a mancar sens dubte en aquesta hora que algú, potser, amb trista justesa, ha dit que era una hora de crisi d'ideal. Home d'ideal el nostre mort, serà per als artistes un exemple d'esperit consagrat al culte del seu art, pel qual sentia totes les amors i al qual havia donat el bo de la seva vida. L'ombra seva, el seu exemple ens farà falta sens dubte. La seva amor i el seu respecte per als entusiasmes i efervescències de la joventut, mancarà entre nosaltres. La seva opinió reposada, respectuosa, segura, en front de les qüestions d'art, més d'un cop la trobarem en falta aquells que ens complaviem en sentir-la. Al cel sia!

JOAQUIM FOLCH I TORRES.



L'eximí artista Joan Llimona, l'any 1905 († 23 de Febrer de 1926).

(Cl. Serra)

però això asserena, i molt sovint en sortíeu més humil del que hi havíeu entrat. Que l'espectacle d'un home com aquest, poc comú, gairebé raríssim avui, és com una pluja d'abril, que refresca totes les indecissos brotades del bé, que tots portem a dins.

Ja l'hem perdut, i ara aquí escau el lloc comú que diu: «però ens resta la seva obra»; la seva obra plena del seu tast moral, pàlida del seu to intel·lectual, tocat de les fonses melancònies del més enllà. Tota la seva imatgeria de noies pensatives, de jovincels melancònics, de vells meditabunds, d'Àngels i Sants i Santes, parlen d'ell, i en parlaran mentre la tela on han sigut pintades, aguantant el seu alè. En parlaran encara els seus paisatges, on es revela el gran sensitiu que fou el nostre artista, còpsador magistral del caràcter de les coses, personal sempre, i sempre emocionat. Mai en els seus paisatges hi sentíeu el banal, per què tot-hora han sigut el fruit d'una sensació pura i elevada.

Si mireu al llarg de tota la seva obra, d'ençà de la seva juvenesa, en Joan Llimona ha seguit els camins de la seva vida artística guiats per un sol impuls interior. Les coses exteriors, incloent amb elles els exemples artístics, han servit per a nodrir-lo, però mai hi ha hagut en el seu art la menor desviació de la línia

espiritual al super-realisme. Ben aviat, el terra a terra de l'anecdòtic fou abandonat, per les més amples solucions d'humanisme representatiu. En compte d'anècdotes, estats. En compte d'escenaris amb actors, trossos de l'existència humana eren portats al quadre. Paisatges i figures convivents en la gran extensió de la terra, contaban el pensament de l'artista alhora, amb l'actitud i l'expressió interna les unes, amb el color i el sentiment de l'hora l'altra. Melancòlies vesprals de l'Estany de Banyoles, que diríeu begudes lentament per una figura femenina, fosa amb el paisatge, com si fos una humanització d'aquell estat de la naturalesa i l'expressió anímica del món exterior.

Joan Llimona fou un poeta alhora que un pintor. Quan mireu el seu gran quadre «Tornant del Tros», hom sent que el nostre pintor, és potser, al llarg del nostre segle XIX, el més sensitiu dels nostres paisatgistes. La dolcesa de l'hora vespral, ningú l'ha dita encara com ell en aquesta obra. Aquell desmai dels verds al primer terme, amb l'esborrellament de cap al tard; l'estany proper, lluent de les darreres clarianes de la tarda, el cel, amb aquella mena de blavor divina del crepuscle, no ha tingut ací una expressió més justa i més intensa. I les figures: els dos joves ajudant al vellet; aquell tipus femení



Conferència d'En Josep M.^a Junoy a l'Ateneu, sobre "La crisi del Art actual"

No es pot dir, en realitat, que tal o tal fenomen d'ordre material o d'ordre intel·lectual, derivi, exclusivament, de tal o tal causa.

En realitat, no hi ha causa, sinó causes.

No hi ha una arrel, sinó una ramificació d'arrels.

A un moment donat, però, per a entendre'ns amb poques paraules, ens cal esmentar una data.

Hi ha punts d'arribada i de partida característics.

Fites peculiaríssimes capdals.

Senyals decisives.

Tot l'art, tota la literatura, per exemple, dits, avui dia, d'avantguarda, directament o indirectament, voluntàriament o involuntàriament, apareixen configurats en una frase triple de Rimbaud:

«Un soir — llegim en el seu recull de poemes en prosa *Une saison en enfer* — un soir, j'ai assis la Beauté sur mes genoux. — Et je l'ai trouvée anère. — Et je l'ai injuriée.»

Unes pàgines més endavant:

«Bah! faisons toutes les grimaces imaginables.»

I, unes pàgines més endavant, encara:

«Je réservais la traduction.»

Tot és aquí.

Aquí, hi és tot:

L'absurda aventura de repudiació de la bellesa, la follia tàctica de mixtificació, el suïcida hermetisme integral.

* *

El Rimbaud de la plàstica ha estat en Pau Ruiz Picasso.

En Picasso ha consumat i ha completat la davallada insurreccional.

Ha portat al seu màxim pictòric l'aberració.

L'ha convertida en estètic mesuratge.

Aquest fou, altrament, el tema polèmic de la meua primera conferència de mitjans 1919.

Ritornam a l'antic fou el meu crit final de combat d'aquella diada — ai las! — ja un poc llunyana.

Aquell crit, però, va fallar per depassament. No fou calculada la distància exacta del blanc. La sageta es perdé, inútil, per l'espai.

El meu *non possumus* havia estat prematur.

La majoria del públic no va voler veure en aquella conferència sinó la seva part anecdòtica d'espectacle. Va ésser celebrada la trencadissa, només.

El greu problema de fons no va ésser tingut en consideració.

Tot va continuar com abans, gairebé.

Trobàvem, els més bons i els menys bons — fent les excepcions que calgui —, que escrivíem i pintàvem en el millor dels mons possibles, sota la millor de les influències possibles, al servei del millor dels ideals contemporanis possibles.

El més que volíem o podíem fer era de tirar, de quan en quan, un raig d'aigua al vi.

De dessalar un poc el gra de follia.

Que ens deixessin fruir del bon temps i del cel blau, de les nostres muntanyes úniques, del nostre mar incomparable...

d'aquests cops de cor — que, llegítimament, ens pertocaven — han estat llençats, últimament, a la mundial publicitat.

valor estètica directa, una indirecta valor moral.

Car no són tan sols els procediments, la tècnica, la tendència de les elucubracions plàstiques pre-cubistes, cubistes i post-cubistes les que, implícitament, són condemnades, sinó, també, i ben explícitament, el mercantilisme desenfrenat, la inflació fantàstica que es són congruats a llur entorn.

L'artista, en efecte, es veu obligat a crear unes valors de Borsa per a ús de l'especulador i no a pintar pel plaer o l'ennobliment del col·leccionista.

Les obres d'art passen, vertiginoses, d'unes mans a les altres, sense ésser contemplades, gairebé. Es com si fossin una mena de làmines volants al portador.

Com una mena de lletra de canvi a tants dies vista.

En Picasso ens declara, però, que d'avui en endavant no vol ja fabricar més mercaderia per a mercaders.

No vol continuar el tràfic innoble.

El marxandatge té un límit.

Pel que fa a la part estètica de la qüestió, en el decurs de la mateixa conversa amb en Basler, en Picasso ha dit textualment:

«Voyez-vous, ça finira mal, tout cela! J'ai dit à R... qu'il ne fallait plus faire de frais... Tout ça c'est du faisané, cela rappelle le manierisme dans lequel était tombé la peinture avant l'arrivée de David... C'est un nouveau David qui doit surgir pour balayer toutes ces erreurs... Oui, les temps sont venus...»

Ja era hora!

En Picasso - David mereix tot el nostre interès; no mereix, però, ni de molt, tota la nostra confiança.

Tot això pot ésser un nou truc...

El nom i l'obra de David, altrament, són més aviat un nom i una obra de dura reacció que no pas un nom i una obra veritablement i fonamentalment clàssics.

Es una bandera d'ordre més que un exemple d'ordre.

Un art de càstic — gosaria a dir — més que un art de perfecció.

El gest, la paraula, la promesa d'en Pau Ruiz Picasso — esdevinguin, ulteriorment, en la pràctica el que esdevinguin — hauran estat, però, un gest, una paraula, una promesa significatius, oportuns i reconfortants.

Tenim l'honor i la satisfacció — ratificant-nos en el que diem, des d'aquesta mateixa cara tribuna estant, set anys endarrera —, tenim l'honor i la satisfacció de sentir-nos-hi identificats en principi, i, per la part episòdica, petita o gran, de la catalanitat que el nom d'en Picasso comporta, de sentir-nos-hi, també, poc o molt representats.

L'art actual — ens referim, sobretot, a l'art extrem-modern cotitzable a París o de possible cotització a París —, al·ludit per en Picasso en la seva crua i virulent catilina, a malgrat de totes les suggestions i aportacions, que mai havien estat tan riques i variades, provinents de totes les cultures artístiques de totes.



«Post-Resurrecció», per Joan Llimona

El paisatge, la climatologia, la geografia tenen, certament, una gran importància.

Res no és possible, però, de gran i de definitiu, estèticament, sense l'afirmació i la primacia d'una gran llibertat d'esperit, sense l'afirmació i la primacia d'una gran independència de cor.

Cap gran període d'art és desglosable sense un cop audaç d'esperit, sense un cop generós de cor.

Un d'aquests cops d'esperit, un

La signatura cosmopolita d'en Picasso els avala.

Si la conversa recent d'en Pau Ruiz Picasso amb l'Adolf Basler — publicada per la revista *Les Marges* — no és un nou simulacre de circumstàncies, no és una nova simulació entre bastidors, no és una nova *boulade* estupefadora, és una conversa d'una importància extraordinària.

Les paraules d'en Picasso tenen aquesta vegada, a més a més d'una



Un dels plafons de l'església de St. Felip Neri, per Joan Llimona. (Cl. Serra)

les èpoques i de totes les contrades, està atravesant una gran crisi.

La trajectòria empresa ha estat portada a les seves màximes conseqüències d'empitjorament.

Per a fer un xic de memòria he repassat aquests dies els meus *dossiers* de llibres i de fascicles teoritzadors i divulgadors al marge de l'art contemporani.

Teories, teories i teories!...

Els llibres i els fascicles teòrics de l'Impressionisme i del Post-Impressionisme, a la llur manera, encara s'aguanten.

De la mateixa manera que encara s'aguanten i que s'aguantaran sempre — em refereixo a les millors, naturalment — les obres pictòriques d'alguns dels seus mestres.

La teoria de l'Impressionisme és franca, és sincera, és simpàtica.

En canvi, la teoria dels Pre-Cubistes, dels Cubistes i dels Post-Cubistes, aparentment més sòlida i escollida, és convencional, és fictícia, és falsa en extrem.

I les noves obres pictòriques — diem-ne pictòriques —, a l'ajut reulten molt pitjors encara.

Tot és pensat i és executat, di-rieu, dins una cambra frigorífica.

Els *«fauves»* i *«post-fauves»* intermediaris, amb llur estilització encolorinada, aparenten una vitalitat, una color, que no tenen, que no poden tenir.

Són plats d'espècies carregades per a dissimular el glaç terrible de llur inhumana convenció.

Són ocells multicolors dissecats.

Els més purs dels teoritzadors — els *«puristes»*, com ells mateixos s'han anomenat — són una pura congelació irredimible.

Quan a l'erupció dels *«Dada»* i dels *«Neo-Dada»* s'endalitzats, què volem de més clínicament, de més desesperadament malthusià?

Cap època havia passat per una vergonya estèticament fisiològica parella.

«Dada» serà la marca infamant d'un vergonyós període d'art despotencialitzat.

Fora del Cubisme i del Post-Cubisme — comptant-hi algunes de les isolades dignes personalitats artístiques escampades arreu del món —, en el centre plàstic de concentració de París, podríem assenyalar alguns noms, algunes obres d'un interès positiu, gairebé totes contaminades, però, pel mal de l'època.

Un dels errors principals de l'art contemporani dit d'avantguarda ha estat de pretendre que les seves manifestacions més autèntiques havien de seguir la cursa enfollidora de les troballes incessants de les ciències i de llurs continuades aplicacions.

L'art, si alguna funció fonamental té, és precisament la d'atenuar, la de relentir, la de neutralitzar aquesta febre abassegadora.

L'art ha d'ésser un excitant.

Sí.

Un excitant, però de serenitat.

Parlar del mal de l'època no vol dir, però, com molts es pensen, que hom és un enemic de l'època. Que hom és un elegiac amorós del passat pel passat. Que hom és un passeïsta.



JOAN LLIMONA. — «Tornant del Tros». Museu de Belles Arts de Barcelona. (Cl. L. del M.)

Cada època té, estèticament, les seves necessitats. I, com digué molt bé André Gide, en un dels seus primers llibres de crític, cada cosa ve al seu temps i tot, en el fons, no és altra cosa que una necessitat esterioritzadora. Conforme.

Cada època té les seves necessitats. Cada època té, però, també — sostinc jo — les seves contra-necessitats.

Cada nou període d'art o de literatura dóna, decididament, un pas endavant. Hom descobreix, cada ve-



«La devota», per Joan Llimona. Museu de Belles Arts de Barcelona. (Cl. L. del M.)

gada, una línia nova, una color nova, una forma nova per a expressar una emoció nova.

D'acord.

Cal, però, no oblidar que el pas que es dóna cap endavant no sigui a despeses de deu passes donades cap endarrera.

El guany estètic s'ha de medir i judicar, no per la novetat d'una de les parts, sinó per la perfecció del conjunt.

L'avenç i la reculada en una obra d'art és una simple prova d'aritmètica qualitativa a través del temps i de l'espai.

L'obra clàssica, l'obra verament clàssica, sinònim d'obra perfecta, és la que guanya per punts.

I ara que ens ve a tom, aprofitem l'avinentesa per a insistir sobre la qüestió cada volta més i més debatuda del classicisme i de les seves caracteritzacions.

La frase, suàvia al·ludida, d'en Picasso referent a la necessitat im-

mediata de reprendre l'exemple de David, vol ésser, sens dubte, una declaració de principi classicitzant, una professió de fe ordenada, un primer capítol de regeneració plàstica a entreprendre.

David, repeteixo, no és un exemple exemplar de classicisme.

Hi ha temperaments classicitzants que no poden inspirar-se, per a crear obra clàssica, en un David, ni en un Ingres, ni en un mateix Poussin.

No sols cal respectar-los aquests temperaments, sinó que cal tenir en compte llur refús per a bastir una definició ampla i orgànica del veritable classicisme.

El classicisme no és una tècnica, és un estat d'esperit.

No és una qüestió de pinzellades. No és un afer de finesa de línia o de gruix de color.

Es quelcom de més important i de més substancialment pregon. Es un ideal pràctic de perfecció.

Els mitjans emprats valen per llur resultat.

Hom pot crear perfectament una obra clàssica inspirant-se en un Rembrandt, en un Velàzquez o en un Renoir.

I, per extensió, en tota cosa excel·lent, sigui de l'època, sigui de la raça, sigui de la matèria que es vulgui.

He parlat de matèria.

Heu-vos aquí un factor estètic classicitzant de la més positiva importància.

L'acordar al classicisme una gairebé exclusiva modalitat idealista, és un tòpic.

Si fos veritat resultaria, precisament, aquest el punt flac del classicisme.

Classicisme i realisme — realisme, dic, no naturalisme — són una mateixa cosa.

Més encara: el gran valor, la gran força, la gran durada del classicisme veritable — que es confon amb l'obra perfecta — és la qualitat de la seva matèria.

Es la matèria feta esperit, però que resta sempre matèria per damunt de tot.

La matèria és l'esperit de l'art.

Qui atenta contra la matèria, estèticament, atenta contra l'esperit.

I l'art, aleshores, degenera o desapareix.

Quan les idees maten les imatges, l'art ha de plegar o ha de canviar de nom.

El conceptualisme és la cançó general de l'art.

Es la natura vista, plàsticament, amb els ulls d'un mort.

La pintura, com ha dit algú, esdevé aleshores, l'espectre de la pintura.

El cadàver d'una vastíssima natura-morta de desolació.

El culte de la matèria, el respecte de la matèria, la religió plàstica de la matèria, és la veritable finalitat clàssica de l'art.

L'esperit — en els grans artistes — els és donat, a més a més, a tall d'afegidura.

El secret de la perfecció radica en la matèria.

No convé que confonem, però, el culte, el respecte, la religió de la matèria amb la total coacció de la natura interior o exterior, ni menys encara amb el conreu exclusiu de la tècnica per la tècnica, que, isolat, esdevé un apreciable, però inferior, «*tour de main*», una habilitat secundària d'ofici, un treball gratuït de marcatèria.

La bona matèria, la noble matèria, la bella matèria — sigui a través de l'objecte que sigui — té com una mena de materialitat, diríem, d'alta exactesa, i alhora d'alta transfiguració.

Fa olor d'esperit.

Adhuc el llot — com diu molt bé Goethe —, quan li toca el sol, es converteix en or.

I anem a posar punt a la conferència.

En Pau Ruiz Picasso, després d'haver contribuït, com cap altre, amb tot el prestigi i tota la suggestió que les seves incontestables qualitats genials li confereixen, a enfondir, i a fer, potser, irreparable la desviació i la decadència de l'art contemporani de primera línia, es decideix a llançar, al bell mig de la confusió i de la prostitució de l'artístic mercat actual, un crit de lúcida energia.

Aquest crit és el nostre crit.

El crit que nosaltres, els catalans classicitzants, tenim més a punta d'esperit, més a flor de cor.

L'afirmació definitiva de la nostra possible personalitat artística i literària — el paisatge, la climatologia, la geografia, estèticament, no ens poden ésser més favorables — depèn,



JOAN LLIMONA. — «L'Anunciació»
Pintura al timpà de la porta de l'església del Pi. (Cl. Serra)

però, per damunt de tot, de la nostra audàcia d'esperit, de la nostra generositat de cor.

La vida i l'art són una acció constant.

La vida i l'art són, sobretot, una reacció constant.

L'alta harmonia entre l'acció constant i la reacció constant és l'eternal perfecció.

JOSEP MARIA JUNOY

Dades biogràfiques de Joan Llimona

En Joan Ramon Francesc Llimona i Bruguera fou nat a Barcelona el 20 de juny de 1860. Va rebre les primeres lliçons de dibuix a l'escola particular d'En Frederic Trias. Des de noi aspirava a ésser pintor, però les seves excel·lents disposicions per a l'estudi el portaren, seguint els desigs de la seva família, a començar la carrera d'enginyer; deixà més tard aquests estudis pels d'arquitectura. No li mancaven sinó quatre assignatures per acabar la carrera quan el seu germà petit Josep va obtenir la pensió Fortuny; això va decidir de la seva vocació i se'n va anar a Itàlia, on es donà en cos i ànima a la pintura. A Barcelona havia freqüentat l'escola de Belles Arts i treballat a l'estudi d'En Martí i Alsina; més

tard, durant alguns mesos, al d'Antoni Caba.

A Roma, va pintar del natural i dibuixà a l'escola nocturna de Gigi, on es van distingir també el seu germà Josep i en Fabrès; aquest es va convertir en mestre d'En Joan Llimona. Sembla que l'ensenyament d'en Fabrès no era el qui més convenia a les facultats d'en Llimona, i aquest va seguir els camins que li aconsellava el seu propi temperament artístic. Es va dedicar a pintar quadres de gènere on els protagonistes eren gent senzilla i humil; l'obra més completa d'aquest període és el «Senyor Rector». També va pintar «Esposa i mare», «La filla pròdiga», «Ja tornarà» (Museu Modern, Madrid), «Lectura» i «Retorn del treball» (Museu Municipal de Barcelona), i altres obres, qui tenen per fons o objecte les verdes prades d'Olot i la Costa Brava de Catalunya. També ha produït importants pintures murals de caràcter decoratiu; són dignes d'esment, ultra les pintades per a cases particulars, les de les cúpules del Cambril de la Verge a Montserrat; quatre plafons per al baldaquí o cibori d'altar de l'església de Ripoll; un fris per al convent de les Germanetes dels Pobres, de Vich; dos plafons a Sant Felip Neri sobre la vida del Sant; un tríptic per a una sala del Palau de Justícia; i els timpans de la Capella de Santa Llúcia, a la Catedral, i d'una porta lateral de l'església del

Pi i el Cambril de la Verge de Loreto, a Braim. Ensenms amb altres obres del seu germà Josep i del pintor Fèlix Mestres, En Joan Llimona va realitzar una exposició a Madrid en 1915.

En Llimona va tenir part molt principal en la fundació del Círcol Artístic de Sant Lluç, del qual ha estat l'ànima.

Era membre de la Reial Acadèmia de Belles Arts i de la Junta de Museus de Barcelona, en representació de les Societats Artístiques.

La seva mort fou conseqüència d'una pulmonia complicada que la ciència no pogué pas vèncer. La seva mort tan cristiana com havia estat la seva vida, porta el dol a la ciutat. (D. E. P.)

Orígens del Renaixement Barceloní

(Continuació del número anterior.)

En les pintures i en els projectes arquitectònics d'en Viladomat, és altra cosa. Per a en Viladomat l'ordinació coríntia constitueix una preferència *a priori*, una obsessió, un partit pres. La predilecció irresistible que a totes hores sent per semblant ordre es posa clarament de manifest en les columnes llises o estriades, en els entaulaments, senzills o complicats, en els pedestals, en les cartelles que, així que's tracta d'arquitectura noble, sobretot de residències papals, el mestre desseguida fa sortir. No hi ha més que observar tals escenaris en les sèries de les seves històries més famoses: en la popularíssima de *Sant Francesc*, quan el Papa atorga la llicència per a fundar l'ordre franciscana; en els recorts gràfics que es conserven de la vida de *Sant Bruno*, quan el sant és presentat al Pontífex. L'ordre corínti llueix allí en variades estructures. Però, a on l'estil es desenrotlla en tota la seva sistemàtica plenitud, és en el *monument* de Setmana Santa que en Viladomat va projectar per a la Seu de Barcelona.

I fins a cert punt s'explica l'afició que a l'ordenança coríntia impulsava al mestre, considerant el domini tècnic que hi tenia i la gràcia especial amb que sabia adaptar-la a les escenes nobles dels seus quadres. Quan, en comptades excepcions, la prova de substituir per un altre estil arquitectònic, no surt tan airós de



«La Justícia i la Lleï», per Joan Llimona. Pintura mural al Palau de Justícia de Barcelona



la provatura. Al·l·le·goria de l'Estiu (1), a on pinta uns homes banyant-se en el port de Barcelona, a primer terme hi posa un pòrtic fantasiós, constituït principalment per unes columnes de fust lleugerament inflat i de capitells més o menys jònics, que no demostren ni gran fermesa d'ofici ni gran seguretat de gust en la inusitada via empresa. I això deu fer que, tenint al pintar consciència de la seva inferioritat en les demés ordenances clàssiques, insisteixi constantment en la corintia, fins al punt de trametre-la als seus deixebles, qui a la vegada la trametran an els seus, passant-se-la, com una herència d'escola, de generació a generació. Columnetes corinties dibuixarà en Francisco Tramullas, l'any 1759, per a els famosos gravats de l'entrada de Carles III a Barcelona, baldament sia entre paneres, petxines i rocalles a la moda de Lluís XV. I columnetes igualment corinties posarà en Nicolau Travé en els seus altars de darrers de la centúria, mal vagin acompanyades d'enquadraments, garlandes i llaceries a la moda de Lluís XVI. En esglésies i en monuments, en dibuixos i en pintures, en guarnicions de festes de carrer i en gravats que les commemorin, es veurà com triomfa per llarg temps l'ordre preferit pel mestre Viladomat.

Veritat és que durant els cicles del Renaixement va gaudir, sempre i a tot arreu, de favor l'estil corinti, el ressucitat amb més puresa, tant per italians com per francesos, a causa dels bells exemplars antics que n'havien trobats en llurs països. I en temps del professor barceloní, deuria anar voltat de gran prestigi, sobretot per haver bastit Claudi Perrault la Columnata del Louvre, entre el pasme admiratiu de la gent contemporània. Però... quin abim de diferència! L'estil imposant, sumptuós, magníficent, de l'arquitecte de Lluís el Gran, apenes té res que veure amb el concepte senzill, sobri, del nostre Viladomat. Hi ha tanta distància de l'un a l'altre, com de la manera arquitectònica, ponderada i gràcil, usada pel pintor barceloní, amb la que estilava en Ferran Bibiena en les seves fastuoses composicions i en les seves complicades escenografies, plenes de cossos superposats i de columnes cubifajades. Més, molt més que a les reials magnificències del constructor francès

(1) Aquesta al·legoria de l'Estiu, junt amb les seves companyes de la Tardor, l'Hivern i la Primavera, són propietat de la família Lorenzale i varen ésser exhibides al Saló de la Reina Regent, quan l'Exposició de l'Art Antic, de 1902.



JOAN LLIMONA. — «Margarideta». Dibuix al carbó.

(Cl. Serra)

subjecta a càlcul, per la mida i el compàs.

La sort ha volgut que arribés als nostres dies un document gràfic que no deixa lloc a dubtes sobre aquest punt. I més que en els quadres o en els dissenys de les històries de *Sant Francesc* o de *Sant Bruno*, la demostració dels coneixements que en les ordenances, sinó clàssiques, renaixents, tenia en Viladomat, surt palmaria en el citat projecte (1) per a la construcció, en tela i fusta, de l'antic monument que, per Setmana Santa, s'exposava a la Catedral de Barcelona. Allí en Viladomat dona el compendi i la xifra del seu ordre predilecte en la forma més fastuosa que hagi sortit de les seves mans. Com que la construcció havia de xopugar el Sant Sacrament en una de les diades més augustes de la litúrgia cristiana, la traça apareix tot lo solemni sumptuosa que permet l'agraciat concepte en què el mestre sol tenir l'estil si hem de judicar per les pintures en què el corinti hi juga algun paper. Mes, semblant fauste és una excepció imposada per l'extraordinari del lloc i de la festa, i tota pompa sembla poca per a tan gran ocasió.

Es clar que avui, amb l'elevat fervor que conscientment sentim per les arts del goticisme, trobaríem que el monument ideat pel nostre pintor dissona, com un reilet dins del cant pla, de la sublim arquitectura de la Seu. Però l'estètica del segle XVIII era cosa ben diferent de la dels nostres dies.

RAIMOND CASELLAS.

(Continuarà)

i que a les complexes fantasies de l'escenògraf italià, l'esperit d'en Viladomat sembla inclinar-se al concepte tendre i feminista de Vitruvi quan diu que el corinti *imita l'exquisit d'una donzella, ja que les donzelles, tenint, per la poca edat, aïrosos i esbells els membres, son susceptibles de major delicadesa i elegància en l'ornament* (1). Per això deu ésser que en aquelles parts de l'estructura en què, més que un cànon tradicionalment establert, va seguint el projectista els impulsos de la pròpia inspiració, el pintor barceloní es decanta sempre a la gracilitat, a l'esbeltesa, a la gràcia, tot obeint, per això, al ritme, a l'harmonia que li demana el decorat. Perquè, no's cregui pas que, a l'arbitrar en Viladomat la seva aïrosa arquitectura, tal vegada més bona de dibuixar a la sèpia que de construir de pedra

(1) VITRUB.: Liber IV, Caput I.

i cals, es deixés de la improvisació fogosa del moment. Ben lluny d'això, prompte veurem com, en lo essencial, era producte d'una impulsió

(1) Aquest dibuix-projecte, encara que reproduït en altres ocasions, no havia estat estudiat fins avui. Actualment forma part de la Col·lecció-Casellas i procedeix de l'antiga Col·lecció-Rigalt.

El XXV Aniversari de la Societat Artística i Literària

Hi ha oberta a can Parés l'Exposició amb què aquesta Associació celebra les seves bodes de plata. Exposició extraordinària, on s'ha reunit no sols les obres dels seus membres vivents, sinó que hi són representats tots els seus morts i, amb ells, el fundador, que fou el gran romàntic Modest Urgell.

El caràcter de l'Associació és conegut de tots, i el notable crític i professor d'art senyor Rodríguez Codolà, en el capçal del Catàleg,

diu prou bé quines foren les circumstàncies del seu naixement corporatiu, que no són altres que les de reunir els artistes fidels a les tradicions vuitcentistes contra les agressivitats dels modernistes que iniciaren l'etapa artística a la qual la gent d'avantguarda avui ve a posar fi.

L'Associació ha acollit, però, entre els seus a alguns d'aquells que, com en Mir, eren més representatius de modernisme en aquella hora, de-

mostrant que no era un cercle tancat a l'apreciació de les valors artístiques, sinó més aviat un aglutinant fet a base d'efectes de companyonia.

Artísticament, podríem dir que avui els pintors de la Literària són els del just medi. Dins d'aquesta tònica tots els mestres hi són presidits per l'ombra dels seus morts i pels prestigis d'il·lustres companys que són noms gloriosos de la moderna pintura.

La llista dels expositors en donarà idea:

Brull (†), Cardona (†), Cusi (†), Feliu de Lemus (†), Tomàs Sans (†), Joaquim Sorolla (†), Modest Urgell (†), Ricard Urgell (†), H. Anglada, Baixeras, Bernad, Blay (Miquel), Borrell Nicolau, Cabanyes, Casas A., Casas Abarca (P.), Civil, Farré, Fuxà (M.), Graner, Guadalupe, Isern Alié, Martí Garcés, Joaquim Mir, Y. Moisés, Josep Mongrell, V. Navarro, M. Oliver, Puig Peruchó, M. Raurich, Roman Ribera, Ros i Güell, Josep Sagrelles, J. M. Tamburini, A. Tolosa, Carles Vázquez, Vidal Quadras i J. M. Xiró.

El conjunt d'aquests noms, certament, diu millor que cap comentari crític, sobrer per ésser tots prou coneguts, la importància de l'Exposició.

F.

La llum elèctrica als Museus

Publiquem a continuació l'article que el Conservador del Louvre, M. Paul Vitry, publica en la revista d'informació artística *Beaux-Arts*, relatiu al problema de la il·luminació elèctrica dels museus públics.

Il y a un certain nombre d'années que des esprits généreux, comme celui de Gustave Geffroy et celui de notre regretté Roger Marx, s'étaient émus en faveur des travailleurs trop occupés pendant la journée et avaient réclamé l'ouverture de «Musées du soir». C'était au temps où se déchaînaient aussi les ambitions des «Universités populaires». On s'aperçut assez vite de la part de chimère contenue dans l'une et l'autre idée et il ne s'agit plus aujourd'hui de revendiquer des heures de visite nocturnes dans nos Musées. L'augmentation du personnel nécessaire à la surveillance serait une première objection presque insurmontable, alors qu'on réussit à peine à en avoir assez pour le service diurne. Mais la question matérielle de l'installation de l'éclairage dans les musées continue de se poser; la menace des dangers qui en résulteraient avait été une des objections faites autrefois contre les Musées du soir: est-elle toujours aussi valable et doit-on s'y arrêter encore, si cet éclairage peut rendre d'autres services que de faciliter une fréquentation peut-être illusoire?

Nous ne saurions entrer ici dans les détails techniques d'installation nécessaires. Qu'il nous suffise de rappeler que les spécialistes paraissent d'accord pour affirmer que l'installation soigneusement établie d'une canalisation électrique dans des tubes d'acier ne comporte aucun péril pour des bâtiments même anciens et plus exposés par la texture de leurs charpentes aux dangers d'incendie: le Louvre, par exemple, où l'on a renoncé cependant jusqu'ici à l'installation de l'électricité dans les salles du Musée.



Joan Llimona pintor: l'any 1916

Mais l'hôtel de Cluny est un autre exemple, non moins vétuste et peu approprié aux dispositions modernes. Or, l'administration des Monuments historiques, de qui dépend ce bâtiment, la plus prudente qui soit, vient d'autoriser, après consultation des techniciens de tout ordre, sur le rapport de M. l'archi-

tecte en chef Paquet, l'installation, qui sera faite sous la surveillance de celui-ci, de l'éclairage électrique dans le Musée.

La distribution de la lumière reste à étudier, surtout s'il s'agit de salles de Peinture. Mais le fait de l'existence d'une canalisation est le point essentiel. On comprend, en effet, le

parti que l'on en peut tirer pour l'éclairage pendant les jours sombres de certaines parties invisibles à quelque heure que ce soit (et n'en est-il pas un peu de même au Louvre?), pour l'établissement de lampes de surveillance pendant la nuit, pour l'éclairage intense et subit de telle ou telle salle en cas d'alerte nocturne.

Le British Museum avait, dès longtemps, adopté ces dispositions et s'en était même servi pour créer le fameux «Musée du soir», auquel on a renoncé depuis. La Bibliothèque Nationale, qui a des soucis analogues à ceux du British Museum pour les facilités obligatoires à donner aux travailleurs, en même temps que pour la conservation de trésors infiniment précieux, a adopté récemment l'éclairage électrique. Le Musée Carnavalet possède, depuis sa récente réinstallation, une canalisation qui a permis d'éclairer très heureusement certains coins sombres des appartements reconstitués, certains plafonds notamment, jadis absolument invisibles. Notre collègue et ami Rosenthal nous annonçait dernièrement, ici-même, que le Musée de Lyon disposait depuis peu de l'éclairage électrique et soulignait même l'emploi d'ampoules spéciales que les peintres connaissent bien pour donner aux peintures l'éclat vrai de leur coloris. Nous croyons savoir, enfin, qu'une installation, ou plutôt une réinstallation analogue est à l'étude au Musée Jacquemart-André.

Il y a là une infinité de questions de détail à étudier; mais l'essentiel semble être aujourd'hui que la sécurité et l'électricité ne sont plus ennemies l'une de l'autre, bien au contraire, et qu'un éclairage artificiel serait singulièrement profitable à la visite de telles salles du Louvre pendant les jours d'hiver, profitable aussi aux services scientifiques ou administratifs qui fonctionnent dans le Musée et en sont réduits au jour parcimonieux... ou aux lampes à huile!

PAUL VITRY.

LES EXPOSITIONS

Galerías Areñas. — El notable artista Francesc Labarta exposa una sèrie de paisatges interessants per la força constructiva del seu dibuix, excellent i per la gràcia singular de la seva composició. Es nota entre les obres exposades l'esforç de dues tongades de treball, i el reeiximent completíssim d'aquest esforç cap a un esclarament de la seva paleta i a una depuració de la seva tècnica, que sentia un xic la manera (manera perfecta, però manera al fi). També tenen les pintures de la darrera tongada una altra qualitat fonamental en la pintura del paisatge, que és la de considerar aquest com un tot orgànic; conjunt on tots els elements es corresponen i on els colors i les llums es deriven dels uns als altres. Aquesta unitat, que és més endins, de l'encís que de per sí soles tenen sempre les obres d'en Labarta, és la que ens donen els mestres del paisatge, en els quals l'espectacle de la natura no és una suma d'arbres i muntanyes i cels i esteses verdes; sinó un organisme vivent on tot palpita en el tot.

Quan en Labarta ha cercat això, prescindint del bell efecte extern que produïen les seves composicions magistralment traçades, la tècnica ha canviat i ha trobat una simplici-



JOAN LLIMONA. — «El Safareix». Museu de Belles Arts de Barcelona. (Cl. L. del M.)

tat expressiva plena de força i de fluïdesa.

Ara, doncs, tenim a l'artista encarat amb la realitat nua i pura, i amb ella se les heu esforçada i conscientment. El sentiment no hi és encara potser, però a trossos un sent com el pintor que copsa les realitats de tan bella manera sabrà abocar-nos les suggestions que aquesta realitat produeix a la seva ànima d'artista.

Afegim que totes aquestes consideracions i salvetats que fem són alienes per complet a la consideració que en Labarta (un dels millors artistes de l'actual generació catalana) ens mereix com decorador. De pocs anys s'ens ha presentat com a paisatgista, i als primers passos ja es va posar a la categoria dels joves mestres actuals, on s'aguanta dignament, malgrat i aquestes salvetats que amb tota la consideració i estima que mereix ens atrevim a fer-li.

A les *Galeries Laietanes*. — El pintor R. López exposa una sèrie de teles sobre temes de figures i alguna nota de paisatge interessant. El senyor López es revela amic del realisme pintoresc que els corrents d'ara han deixat un xic de banda, i el correu amb una tècnica afectuosament esforçada per aconseguir el verisme pictòric que corresponia a l'època en què eren en voga els temes realistes que li són preferits.

El pintor Daniel Sabater exposa una col·lecció d'obres interessants, de factura fàcil, que és dominada per l'obsessió dels temes filosòfics. Una improvisació en vers, feta per un amic de l'artista, enfront d'una obra d'aquest interessant pintor, diu d'una manera justíssima i breu qui és l'artista:

«És la teva pinzellada
enèrgica i atrevida;
és un cop de falç llansada
a la més grotesca vida.
Filòsof i colorista,
amb el pinzell a la mà,
fas l'autopsia, gran artista,
a tot el gènere humà.
Els teus quadres fan rumiar,
perquè pintes, Sabater,
com jo no hi vist mai pintar.
—Aquest és un quadre.

—¡Ja!
Però no és un quadre més.

F. P. TOMASETTI

El pintor marinista Verdugo Landi exposa també en aquestes galeries. Mars avalotades, costes pintoresques, juga destrament amb aquests elements, amb totes les maneres cromístiques que domina i posa al servei del seu composicionisme tra-

cut, que va adreçant a un públic nombrós d'aficionats al gènere que conreua el nostre pintor.

Una pintora poc coneguda encara, Maria Fiter Sarriera, fa la seva aparició a les Laietanes. Es revela en la seva obra el mestratge aciençat d'en Raurich, i es revelen també les grans facultats d'aquesta novella artista. Les seves notes «Interior blau» i «Safareig» són eloqüents i proven d'una manera claríssima que aquesta no és una «senyoreta aficionada a la pintura», sinó una artista de qualitats ben dignes de fer-nos esperar una pintora de temperament i tècnica robusta.

A les *Galeries Malmédé*. — Hi exposa el pintor suis Jan Villumsen una sèrie de dibuixos colorits d'escenes d'Eivissa.

Willumsen copsa el caràcter de les coses i de les figures amb una mà de dibuixant segura i les diu amb un traç graciós i espontani. Delicat, les seves notes al llapis, tocades d'aquarel·la, fan pensar amb els dibuixants romàntics de França.

Les figuretes femenines d'Eivissa han trobat en Willumsen un poeta gràfic que les ha cantat amb infinita delicadesa i ha dit totes les seves gràcies amb una exquisida finor d'ironia.

A la *Pinacoteca*. — Exposa el pintor Frederic Molina una sèrie d'estudis demostrant la seva vocació i condicions per al conreu de la pintura. Es sent en elles el noble esforç d'un estudiant afectuós i sensible que podem comptar entre els nostres artistes en un avenir no llunyà.

A can *Dalmau*. — Exposa el conegut dibuixant i pintor en Ramon Miret. Temperament sensible, en els seus paisatges hi ha aquell tast personal de la realitat que ens ofereix, que sura arreu, malgrat i l'esforç de la tècnica que en alguns cassos no ha reeixit en els seus propòsits. Es veu, però, la marxa d'aquest temperament, ben precisada i orientada cap a un fi ple de belles promeses. Són notables alguns paisatges de l'Empordà i sobre tot una nota de les ruïnes d'Empúries deliciosa. Ramon Miret, amb aquesta exposició, fa que afegim a la consideració que com a dibuixant ens mereix, la de que hi ha en ell un pintor interessantíssim del qui tenim dret a esperar bones coses, demés de les que ara ens ha donat.

GASETA DE LES ARTS

EDITORIAL POLÍGLOTA. — Petritxol, 8. — BARCELONA
Apareix quinzenalment

Subscripció: { Barcelona..... 2 ptes. al mes
Península i Amèrica 30 » l'any
Altres països..... 36 » »
Número solt: De l'any corrent Ptes. 1'25
» anterior » 2

GUIA DE LES ARTS I DELS ARTISTES

Pintors

BAIXERAS, DIONÍS CASP, 46.
BENET, RAFAEL MUNTANER, 1, 2.ºn, 1.ª
BIOSCA, JOAQUIM DIPUTACIÓ, 310.
CABANYES, A. DE VILANOVA I GELTRÚ.
CAMINS, JOSEP MALLORCA, 282.
CANALS, RICARD PL. URQUINAONA, 9, 3.ºr
CAPMANY, RAMON ESCUDELLERS, 8, TALLER.
CARLES, D. CASP, 56.
CENAC, ENRIC LLÚRIA, 53.
COLOM, JOAN CLARÍS, 99.
DURAN-CAMPS, R. DIAGONAL, 335, TALLER.
ESPINAL, M. A. PROVENÇA, 362.
FERRATER, ANTONI DE TRAVESSERA, 120, S. G.
JUNYENT, OLAGUER Bonavista, 22.
LLIMONA I BENET, RAFAEL BALMES, 19, 2.ºn, 2.ª
MALLOL, IGNASI P. CLARÍS.—OLOT.
MAS I FONDEVILA, A. ... CLARÍS, 30, 3.ºr
MASVILA, F. Pg. S. JOAN, 133. ESTUDI
MEIFREN, ELISEU BALMES, 67, 3.ºr, 2.ª
MESTRES, FÈLIX DIPUTACIÓ, 289, 1.ºr
PERADEJORDI, JOAN ... ARIBAU, 57, 3.ºr, 1.ª
RAURICH, NICOLAU BARCELONA, 24 (SARRIÀ)
RICART, E. C. VILANOVA I GELTRÚ.
RINCON, VICENTS PETRITXOL, 14.
VAYREDA, FRANCESC.... P. VAYREDA, 4.—OLOT.

Pintors de retaules

SABATÉ PASTOR, BON.ª PLACA LETAMENDI, 34.

Diapositives d'art per a projecció

COL·LECCIONS AESLA... ALDANA, 3, ENT.L.º

Dibuixant de publicitat

VALENTINES, ISIDRE... R. Castellar, 22 TARRAGONA.

Dibuixants i il·lustradors

MIRET, RAMÓN..... CÒRCEGA, 333, ENT.

Dibuixants-pintors

CARDUNETS, ALEXANDRE DIPUTACIÓ, 235, 2.ºn, 1.ª
PERADEJORDI, JOAN... ARIBAU, 57, 3.ºr, 1.ª

Dibuixants-decoradors

ALEMANY, RAFAEL SANT DOMINGO, 4, (SANT CUGAT DEL VALLÈS.)

Escultors

CLARASÓ, ENRIC GRANADOS, TORRA SANT FRANCESC (SARRIÀ).
FUXÀ, MANUEL ARAGÓ, 329.
LLIMONA, JOSEP DIAGONAL, 410.
MARÉS, FREDERIC MALLORCA, 184, INTERIOR
MARTORELL, SALVADOR ENRIC GRANADOS, 120.
OTERO, JAUME ARAGÓ, 329.
TENAS, JOSEP CARRER NÚM. 16, ENTRE DIAGONAL I CARRETERA DE SARRIÀ.
VILADOMAT I MASSANES, JOSEP SARDANYOLA.

Decoració

LENA, S. A. PL. ANTONI LOPEZ, 15, 3.ºr, 2.ª

Decoradors

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).
CASA «ARTS» SALMERON, 6 i 8.

LLONGUERAS, JAUME .. RDA. S. PERE, 36, 3.ºr, 1.ª
MARCO, SANTIAGO ARAGÓ, 280.
PALAU, JOSEP MALLORCA, 313.
PARCERISAS I C.ª E. GRANADOS, 90
RIGOL, RAMON ROSSELLÓ, 168.

Decoradors en guix

ÁVILA, JACINTO..... PASSEIG DE ST. JOAN, 73.

Projectistes de jardins

RIGOL ARTUR..... PL. TETUÁN, 18, TENDA.

Acadèmies de dibuix i pintura

BAIXAS PI, 1, 1.ºr

Llibreries d'art

EDITORIAL POLÍGLOTA PETRITXOL, 8.
LLIBRERIA SUBIRANA. PORTAFERRISSA, 14.

Editors de llibres d'art

EDITORIAL MONTAÑO-
LA, S. A. PL. CATALUNYA, 9.

Reportatges d'art

SERRA, FRANCESC SALMERON, 156, 2.ºn

Efectes de dibuix i pintura

TEXIDOR, MODEST RBLA. CATALUNYA, 89.
TEXIDOR, VÍDUA E. ... RONDA SANT PERE, 16.

Antiquaris

COSTACARVAJAL CALL, 28, PRAL.
ESCLASANS, MARIA PIETAT, 10 DAR.ª CATED.
GALERIA MONTLLOR ... FRENERIA, 5. » »
QUER FARRÉS, FR.º ... PALLA, 27.
VALENCIANO, J. CORRÍBIA, 2.

Catifes (Manufactura)

AYMAT, TOMÀS RIUS I TAULET, 21 (SANT CUGAT DEL VALLÈS).

Construcció i decoració

BASTÚS, QUERALTÓ I C.ª. STA. ELENA, 4 i 6.

Constructors d'obres

OLIVA MALLOL RDA. S. PERE, 48, 2.ºn, 2.ª

Ebenistes

BUSQUETS, JOAN P. GRÀCIA, 36.
HOMAR, G. CANUDA, 4.
ORRI, FREDERIC ARIBAU, 226.
REIG I BERNET, LLUÍS.. ENRIC GRANADOS, 21.
VAYREDA, RAIMOND... BORRELL I DIPUTACIÓ, 111

Enquadernadors

MIQUEL-RIUS MALLORCA, 207.

Escultors decoradors

SOLER, FRANCESC ARIBAU, 224 INTERIOR.

Escultura religiosa

CAMPS ARNAU, J. M.ª ... MONTSENY, 77 (GRÀCIA).

Fusteries artístiques

CASAS, VÍDUA DE F. ... DIPUTACIÓ, 119-121.
TARRAGÓ, ENRIC..... CONSELL DE CENT, 283.

Galeries d'exposicions

AREÑAS CORTS, 670.
GALERIES DALMAU... P. GRÀCIA, 62.
GALERIES LAIETANES. CORTS, 613.
MALMEDÉ, L. P. GRÀCIA, 68.
PINACOTECA, LA CORTS, 644.
SALA PARÉS (MARAGALL) PETRITXOL, 8

Joiers

SUNYER, R. CORTS, 660.

Lacador

BRACONS, LLUÍS FOLGAROLLES, 46 S. G.

Làmpares

BIOSCA I BOTEY RBLA. CATALUNYA, 129.

Metalls d'art

BIOSCA I BOTEY RBLA. CATALUNYA, 129.
CORBERÓ, PERE ARIBAU, 103.

Miralls

CAMALÓ, SUCCESSORS DE. LÀURIA, 9.

Mobles moderns

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).

Papers pintats

GUASCH, FILL DE JOSEP. RAURICH, 8.
SÀLVIA, FILLS DE SALV... PORTAL DE L'ÀNGEL, 4

Parquets (fàbriques)

BASTÚS, QUERALTÓ I C.ª SANTA ELENA, 4 i 6
CASAS, VÍDUA DE F. ... DIPUTACIÓ, 119-121.

Pedra artificial

MINGUELL, JOAN PARÍS, 209.

Pintors decoradors

CASALS PEYPOCH, J.... ROGER DE FLOR, 164.
COROMINAS, MANUEL... ASTÚRIES, 14 (GRÀCIA).
TOLOSA, AURELI..... PL. LETAMENDI, 29.
TRUJOLS BLEY, JOAN .. SANT GERVASI, 14 (S. G.)

Reproduccions artístiques

BECHINI, GABRIEL..... ROGER DE FLOR, 162.
PRIU, TOMÀS CONSELL DE CENT, 368.
RENART, J. DIPUTACIÓ, 271.

Tapisseries

BLANCO BANERES, H... CALL, 21.
GALÍ, F. (Agent de A. Tronc. París) P. DE GRÀCIA, 59, ENT., 2.ª

Tapissers

GILABERT, JOSEP RBLA. CATALUNYA, 68.
LLOSA, PERFECTE..... BALMES, 128, TENDA.

Tapissos (Manufactura)

AYMAT, TOMÀS RIUS I TAULET, 21 (SANT CUGAT DEL VALLÈS).

Vidres d'art

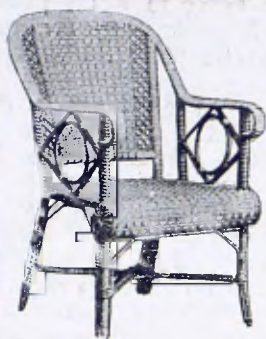
CAMALÓ, SUCCESSORS DE. LÀURIA, 9.
GRANELL I C.ª..... ENRIC GRANADOS, 46.
RIGALT, BULBENA I C.ª CASANOVA, 32.

BRONZES D'ART
FERRETERIA I METALLS PER A OBRES
LÀMPARES
INSTAL·LACIONS AIGUA I GAS

BIOSCA & BOTEY, S. L.

VENDES: Rambla Catalunya, 129
Telèfon 1228 G.

TALLERS: Roger de Flor, 189
Telèfon 1005 G.



MOBLES ARTÍSTICS DE ROTEN (JONC)

FÀBRICA:

Passeig de Gràcia, 115

BARCELONA

ANUARI DEL FOMENT DE LES ARTS DECORATIVES 2.ª època

IMPORTANT EDICIÓ AMB DUES
MONOGRAFIES DE LA COL·
LECCIÓ DE VIDRES
CATALANS D'EN
CABOT I
EL TAPIÇ
GÒTIC DE
TARRAGONA

DE VENDA EN LES LLIBRERIES

Jaume Mercadé



JOIER

Passeig de Gràcia, 46 BARCELONA

Compreu el llibre Per la blleesa de la Llar humil

Recull d'orientacions

Edició del Foment de les
Arts Decoratives il·lus-
trada amb 50 làmines en
negre i colors i un suple-
ment contenint l'alçada
— i plantes d'un edifici —

Preu: 18 ptes.

EXPOSICIÓ
Compra i Venda d'Antiguitats

J. Valenciano

Corribia, 2, pral. (Cant. Pl. Nova)
BARCELONA



Art & Marcs
Presents

Sala Parés

Petritxol, 5 Telèf. 3523 A.

FILL DE
**MIQUEL
MATEU**

FERROS, ACERS, MAQUINÀRIA
BARCELONA, VALENCIA, BILBAO, MADRID, NEW-YORK



A. BADRINAS
MOBLES MODERNS

NEPTU, 2 i DR. RIZAL, 36 BARCELONA (G)

ANTIGA CASA A. OLIVA
FUNDADA EN 1885

T. Priu Maríné

Taller de daurats · Altars · Imatges
Decoració i reproducció en pasta
d'objectes d'art antic i modern
Casa especial per a la restauració
de retaules antics

Consell de Cent, 368 TELÈF. 2002 S. P.
(entre Bruch i Girona) BARCELONA

ANTIGUITATS
D'ART

Call 28 PRAL.

(CARRER FERNANDO)
(PLAÇA ST. JAUME)

BARCELONA

Ha sortit la Novel·la
d'en "FLAMA"

LA RULOTA

LLIBRERIA CATALONIA
Plaça de Catalunya, 17



JOIER

TEL. 813-S. P. GRANVIA, 643

BARCELONA

CASA FUNDADA L'ANY 1835

**LA PINACOTECA
de
GASPÀ ESMATJES**

· MARCS I GRAVATS ·
EXPOSICIONS PERMANENTS

Corts, 644 (entre P. Gràcia i Claris). Telèfon 5045 A.
BARCELONA

Oliva Mallol

Constructor d'obres

DESPATX:
Ronda Sant Pere, 48, 2.ª, 2.ª

TELÈF. 1620 S. P.

MAGATZEM: PORTAL NOU, 52
BARCELONA

G. Homar

Mobles
Làmpares
Decoració
Antiguitats

Canuda, 4 BARCELONA

JOAN BUSQUETS

Casa fundada l'any 1840

MOBLES ARTÍSTICS DECORACIÓ
OBJECTES PER A PRESENT

Exposició, Despatx i Tallers:

Passeig de Gràcia, 36 - Tel. 5314 A. - Barcelona

LA BASÍLICA



COMPRA I VENDA
DE
Antiguitats :
: Exposicions

Basilio Nebot
Pietat, 6 BARCELONA